

Lähetysshiippakunnan
 Uudenmaan ja Hämeenlinnan yhteinen nuortenilta
 Riihimäellä Virpi ja Lasse Kurvisella
 Pe 25.11.2022
 Opetuksen ja keskustelun jälkeen
 nuoret saivat monisteena opetukseni kotiin vietäväksi.

MISTÄ VOIN TIETÄÄ, OLENKO PELASTETTU? (Matti Väisänen)

JOHDANTO

Kokoontumisemme aiheeksi on sovittu: ”Mistä voin tietää, olenko pelastettu?”

Pelastettu ihminen on siitä merkillinen otus, että hän on syntynyt kaksi kertaa, ensin isästä ja äidistä ihmiseksi tänne Tellus-tähdelle ja sitten Pyhästä Hengestä Jumalan lapseksi sekä tätä aikaa, mutta erityisesti taivasta varten.

Pyhästä Hengestä syntymistä Raamatussa kutsutaan myös ”uudestisyntymiseksi” (1 Pt 1:23). Pyhästä Hengestä syntyessään ihminen saa myös uskon sisimpäänsä. Molemmissa syntymisissä on kysymys Jumalan luomisteosta.

Mainitut kaksi syntymää muistuttavat toisiaan. Lähdemme liikkeelle ensimmäisestä syntymästämme, syntymisestä ihmiseksi. Tosin käsittelemme sitä vain sen verran, kuin on tarvis ymmärtääksemme paremmin toista syntymistämme, jossa on kysymys ihmisen pelastumisesta. – Ensimmäisestä syntymästämme puhuessani hyödynnän osittain piispanme Juhana Pohjolan blogia Lähetysshiippakunnan sivuilta.

1. ENSIMMÄINEN SYNTYMÄ (Ihmisen luominen)

1.1. Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa

”Ja Jumala loi ihmisen omaksi kuvaksensa, Jumalan kuvaksi hän hänet loi; mieheksi ja naiseksi hän loi heidät” (1 Ms 1:27).

Jumalan luomana ihminen – sekä mies että nainen – on ruumis, sielu ja henki.

- a. Ensimmäinen ihmispari *lankesi syntiin* (1 Ms 3). Siitä lähtien kaikki ihmiset ovat syntyneet syntisinä (*perisynti*). Perisynti on ihmisen pääsynti. Sen tähden, että me olemme syntisiä, me teemme syntiä.
- b. Syntiinlankeemuksen tähden ihminen joutui eroon Jumalasta, elämän lähteestä, ja hänestä tuli kuolevainen.
- c. Syntiin lankeemuksen, Jumalasta vieraantumisen ja itsensä jumalaksi korottamisen seurauksena ihminen on ajautunut yhä syvenevään *sisäiseen kriisiin omasta olemuksestaan*.

Sen tuloksena ihmisruumiista on tehty sekä *palvomisen* että *halveksunnan* kohde. Nykyisin on jos jonkinlaisia terapeutteja ruumiin *hyvinvoinnin edistämiseksi*. Samanaikaisesti ihmisen ruumis voidaan kuitenkin nähdä vain *lihassmassana*, jota voi vapaasti muuttaa leikkauksin miksi halutaan.

- d. Samasta *terveen ihmiskäsityksen särkymisestä* on kysymys aikamme *vapaassa seksissä*, joka näkyy vaikkapa siinä, että jo yläasteikäisille jaetaan kouluissa *kondomit*. Samasta on kysymys Suomen eduskunnan hyväksymässä *aborttilaissa*, joka laillistaa äidin kohdussa olevien lasten murhaamisen, niin myös *eutanasiassa*, joka tosin ei ole vielä Suomessa sallittua. Myös parhaillaan Suomen eduskunnan käsittelyssä oleva ns. ”*translaki*” ilmentää samaista Raamatulle ja terveelle ihmiskäsitykselle vierasta särkynyttä ihmiskäsitystä. Tästä enemmän seuraavassa:

1.2. Mistä tiedän, olenko poika vai tyttö / mies vai nainen?

- a. Oman aikamme muoti-ilmiö, *gender-ideologia* haluaa repiä erilleen *biologisen eli ruumiin ilmaisevan sukupuolen (sex)* ja *ihmisen mielen kokeman eli itsemäärittämän sukupuolen*.

Terapiassa ja sielunhoidossa kohtaamme ihmisiä, joiden *omakuva on häiriintynyt ja vääristynyt*. Heitä ei kuitenkaan auta ruumiin ja sielun, mielen ja kehon vastakkainasettelun vahvistaminen. On epärealista ja turmiollista yrittää vaihtaa ihmisen todellista sukupuolta. Se on *biologinen mahdottomuus*, vaikka ihmisruumista kuinka leikeltäisiin ja lääkittäisiin kemiallisilla aineilla.

- b. Jokainen ihminen on sielullis-ruumiillisena kokonaisuutena Jumalan ihmeteko, eikä sitä voi eikä pidä lähteä muuntamaan.

Sinulla on joko sukupuolen määrittelevä XX- tai XY-kromosomi. Meidän ruumiimme geenit ja sukupuolielimet ilmaisevat luonnollisen lain todellisuuden: olemme poikia tai tyttöjä / miehiä tai naisia. *Muita sukupuolia ei ole*. Sukupuolten erilaisuus samanarvoisina on Jumalan luomistyön ihmeellinen lahja. On ihmeellistä, että olet juuri tyttö / nainen! On ihmeellistä, että olet juuri poika / mies!

- c. Maallistuneen Luterilaisen kansankirkon arkkipiispa *Tapio Luoma* on kertonut hyväksyvänsä ne perustelut, joilla *avioliittokäsitystä* voidaan *laajentaa* koskemaan myös samaa sukupuolta olevia. Tämä *uuskielen* ilmaisu ei vakuutteluista huolimatta ”laajenna” avioliittokäsitystä vaan on astumista ulos Jumalan ilmoituksesta, astumista kristinuskon ulkopuolelle, pakanuuteen.

1.3. Tiivistelmä

Syntisen ihmiskunnan jäsenenä me löydämme totuudenmukaisen kuvan omasta olemuksestamme Jumalan sanasta eli Raamatusta. Vastausta siihen, olemmeko poikia vai tyttöjä / miehiä vai naisia, on haettava *biologiasta ja luomisen teologiasta, ei siitä, miltä meistä sisimmässämme kulloinkin tuntuu*.

2. TOINEN SYNTYMÄ (Ihmisen uudestisyntyminen)

2.1. Uudestisyntyäessään ihmisen Jumalan lapseksi Hän käyttää sanaa ja kastetta

Sanallaan Jumala kutsuu ihmistä parannukseen eli kääntymykseen: Lain sanalla Jumala paljastaa ihmiselle hänen syntisyytensä ja kadotetun tilansa: Evankeliumin sanalla Jumala kutsuu häntä kasteelle, jossa Hän on luvannut pelastaa syntisen ihmisen.

a. Uudestisyntymisessä **sikiäminen** tapahtuu **sanan** kautta

”Sillä vaikka teillä olisi kymmenentuhatta kasvattajaa Kristuksessa, niin ei teillä kuitenkaan ole monta isää; sillä minä teidät siitin (tulini teidän isäksenne) (gennaoo)¹ evankeliumin kautta Kristuksessa Jeesuksessa” (1 Kr 4:15).

”– vetoan sinuun poikani Onesimoksen puolesta, jonka isäksi olen vankina ollessani tullut (gennaoo)” (Flm 10, KR-92).

”te, jotka olette siinneet (gennaoo), ette katoavasta, vaan katoamattomasta siemenestä, Jumalan elävän ja pysyvän sanan kautta”² (1 Pt 1:23).

”Ei yksikään Jumalasta siinnyt³ (gennaoo) tee syntiä, sillä Jumalan siemen pysyy hänessä; eikä hän saata syntiä tehdä, sillä hän on Jumalasta siinnyt (gennaoo). (1 Jh 3:9).

b. Uudestisyntyminen tapahtuu **kasteessa**

Jeesus vastasi Nikodemokselle: *”Totisesti, totisesti minä sanon sinulle: jos joku ei synny vedestä ja Hengestä, ei hän voi päästä sisälle Jumalan valtakuntaan’.*” (Jh 3:5.)

Tässä Uuden testamentin jakeessa Jeesus sanoo, että pyhä kaste on pelastukseen välttämätön. (Sama näkyy itse asiassa myös Jeesuksen lähetyskäskystä (Mt 28:19). Kastamaton ei ole pelastettu. Jeesus vahvistaa tämän kaksinkertaisella vakuutuksella (”amen, amen”). Kaste on pelastuksen sakramentti.

”Mutta kun Jumalan, meidän vapahtajamme, hyvyys ja ihmisrakkaus ilmestyi, pelasti hän meidät, ei vanhurskaudessa tekemiemme tekojen ansiosta, vaan laupeutensa mukaan uudestisyntymisen peson ja Pyhän Hengen uudistuksen kautta” (Tt 3:4-5).

c. Ihmisen uudestisyntyminen on **kristologinen tapahtuma**

Isästä iankaikkisuudessa syntynyt **Jumalan Poika syntyi uudesti ihmiseksi** siten, että Hän, Jeesus **”sikiisi** Pyhästä Hengestä” (enkeli Gabrielin) **sanan kautta** Marian kohtuun ja **”syntyi hänestä, Neitsyt Mariasta”** (Lk 1:26-35).

Jumalan Pojan (uudesti)syntyminen ihmiseksi on ihmisen uudestisyntymisen malli. Molempien syntymisten edellä kävi ja käy Jumalan sanan kautta sikiäminen.

¹ Alkukielen mukaan Paavali ei sano 1 Kr 4:15:ssa synnyttäneensä korinttilaisia, vaikka suomalaiset Raamatun käännökset niin kääntävät, sillä kreikan *gennaoo*-verbi ei *miehestä* puhuttaessa tarkoita synnyttämistä, vaan *’siittämistä’, ’alkuunsaattamista’*.

² Koska Pietari puhuu tässä ”katoamattomasta siemenestä” eli sanasta, silloin kreikan *kennaoo* on ilmeisesti käännettävä tässäkin ”siittämiseksi” eikä (”uudesti)syntymiseksi”.

³ Samoin myös tässä, koska Johannes puhuu ”siemenestä” eli sanasta, silloin kreikan *kennaoo* on ilmeisesti käännettävä ”siittämiseksi” eikä ”syntymiseksi”.

2.2. Kristillinen kaste pelastaa meidät

”Tuon esikuvan mukaisesti teidät **pelastaa nyt kaste**, ei siksi että te siinä luovuitte saastaisesta elämästä, vaan koska Jumala teki kanssanne hyvän omantunnon liiton” (1 Pt 3:21; KR-92). – **Kaste pelastaa meidät, koska:**

a. Kasteessa me kuolemme ja ylösnousemme Kristuksen kanssa

”Vai ettekö tiedä, että me kaikki, **jotka olemme kastetut Kristukseen Jeesukseen**, olemme hänen kuolemaansa kastetut? Niin olemme siis yhdessä hänen kanssaan haudatut kasteen kautta kuolemaan, että niin kuin Kristus herätettiin kuolleista Isän kirkkauden kautta, samoin pitää meidänkin uudessa elämässä vaeltaman. Sillä jos me olemme hänen kanssaan yhteen kasvaneita **yhtäläisessä kuolemassa**, niin olemme samoin myös **yhtäläisessä ylösnousemuksessa**” (Rm 6:3-5).

”ja hänessä te myös olette ympärileikatut, ette käsintehdyllä ympärileikkauksella, vaan lihan ruumiin poisriisumisella, Kristuksen ympärileikkauksella: ollen **haudattuina hänen kanssaan kasteessa**, jossa te myös **hänen kanssaan olette herätetyt** uskon kautta, jonka vaikuttaa Jumala, joka herätti hänet kuolleista. Ja teidät, jotka olitte kuolleet rikoksiinne ja lihanne ympärileikkaamattomuuteen, teidät hän teki eläviksi yhdessä hänen kanssaan, antaen meille anteeksi kaikki rikokset.” (Kl 2:11-13.)

b. Kasteessa saamme syntimme anteeksi ja Pyhän Hengen lahjan

”Kun he tämän kuulivat, saivat he piston sydämeensä ja sanoivat Pietarille ja muille apostoleille: ”Miehet, veljet, mitä meidän pitää tekemän?” Niin Pietari sanoi heille: ”Tehkää parannus ja ottakoon kukin teistä **kasteen Jeesuksen Kristuksen nimeen syntienne anteeksisaamiseksi**, niin te saatte **Pyhän Hengen lahjan**’.” (Apt 2:37-38.) ”Ja nyt, mitä viivyttelet? Nouse, huuda avuksi hänen nimeänsä ja **anna kastaa itsesi ja pestä pois syntisi**.” (Apt 22:16).

Pyhä Henki on samalla kastetussa omistajan *sinetti*, josta Herra tuntee omansa; (Ef 4:30; 1:13). Pelastetulle itselleen Pyhä Henki on 'käsiraha', 'ennakko' ja 'pantti' koko taivaan perimisestä, koska hän on syntynyt Jumalan lapseksi ja Kristuksen kanssaperilliseksi (Ef 1:14).⁴

c. Kasteessa meidät vanhurskautetaan

”Ja tuommoisia te olitte, jotkut teistä; mutta te **olette vastaanottaneet peson**, te olette pyhitetyt, te **olette vanhurskautetut** meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen nimessä ja meidän Jumalamme Hengessä” (1 Kr 6:11).

”Mutta uskon tultua me emme enää ole kasvattajan alaisia. Sillä te olette kaikki uskon kautta Jumalan lapsia Kristuksessa Jeesuksessa. Sillä kaikki te, jotka olette **Kristukseen kastetut, olette Kristuksen päällemme pukeneet**.” Gl 3:25-27.)

⁴ Jotkut katsovat, että uudestisyntyminen tapahtuu nimenomaan aikuisten kohdalla pelkän Jumalan sanan kautta, ja kaste olisi silloin jo sanan kautta saadun uudestisyntymisen eli pelastuksen pelkkä sinetti. Kyseinen opetus on ristiriidassa edellä olevan Jeesuksen Nikodemokselle Jh 3:5:ssä lausuman sanan kanssa. Sitä paitsi Uusi testamentti ei missään opeta, että kaste olisi pelastuksen sinetti. Raamatun mukaan kaste on pelastuksen väline (armonväline) ja Pyhä Henki on kasteen lahjana pelastuksen sinetti.

”Mutta kun Jumalan, meidän vapahtajamme, hyvyys ja ihmisrakkaus ilmestyi, **pelasti hän meidät**, ei vanhurskaudessa tekemiemme tekojen ansiosta, vaan laupeutensa mukaan **uudestisyntymisen peson ja Pyhän Hengen uudistuksen** kautta, jonka Hengen hän runsaasti vuodatti meihin meidän Vapahtajamme Jeesuksen Kristuksen kautta, että me **vanhurskautettuina** hänen armonsä kautta tulisimme iankaikkisen elämän perillisiksi toivon mukaan” (Tt 3:4-7).

d. Kasteessa meidät liitetään **Kristuksen ruumiin jäseniksi**

”sillä me olemme kaikki yhdessä Hengessä **kastetut yhdeksi ruumiiksi**, olimmepa juutalaisia tai kreikkalaisia, orjia tai vapaita, ja kaikki olemme saaneet juoda samaa Henkeä” (1 Kr 12:13).

”Ei ole tässä juutalaista eikä kreikkalaista, ei ole orjaa eikä vapaata, ei ole miestä eikä naista; sillä kaikki te olette **yhtä Kristuksessa Jeesuksessa**” (Gl 3:28).

Huom: Kaikki te olette ”yksi” Kristuksessa Jeesuksessa [εἷς, *heis*, maskuliinimuoto] eli yksi henkilö, Kristus Jeesus, eikä vain ”yhtä”, kuten KR-38 sanoo, jolloin kreikkalaisessa tekstissä pitäisi olla ἕν (*hen*) eli neutrimuoto.

2.3. Mistä tiedän, olenko Jumalan lapsi ja pelastettu?

- a. *Matteuksen evankeliumin lähetyskäskyssä* Jeesus sanoo, **miten tehdään hänelle opetuslapsia**. Lähetyskäsky sisältää myös kastekäskyn. Ilman kastetta ihmisistä ei voida tehdä Jeesuksen opetuslapsia. Myös lasten kastaminen perustuu lähetys- ja kastekäskyyn: ”Tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni kastamalla heitä.” Lapsetonta kansaa ei nimittäin ole.

”Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni, **kastamalla** heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja **opettamalla** heitä pitämään kaikki, mitä minä olen käskenyt teidän pitää” (Mt 28:19-20).

Markuksen evankeliumin lähetyskäskyssä Jeesus sanoo, **ketkä pelastuvat**:

” **Joka uskoo ja kastetaan, se pelastuu; mutta joka ei usko, se tuomitaan kadotukseen**” (Mk 16:16).

Ne pelastuvat, jotka ovat saaneet kasteen ja uskovat. Ne, jotka ovat kasteensa jälkeen menettäneet uskon, ovat kasteestaan huolimatta kadotettuja, elleivät tee parannusta.

Uskon voi menettää, mutta kastetta ei. Uskonsa menettänyt ei tarvitse uudelleen kastamista, vaan uudelleen uskomista. Uskonsa menettäneitä Raamattu kehottaa ’parannukseen’, ’heräämään unesta’, ’nousemaan kuolleista’ (Ef 5:14; Rm13:11; Lk 15:24,32). Se tapahtuu syntien tunnustamisen ja anteeksi uskomisen kautta. Sitä kutsutaan **kasteen armoon palaamiseksi**.

b. Mitä usko on, ja miten se syntyy?

Raamatun mukaan on olemassa ei-uskovia ja uskovia ihmisiä: on niitä, joita Pyhä Henki sanan kautta kutsuu, ja on niitä, jotka ovat ottaneet kutsun vastaan ja tulleet kastetuiksi ja pelastetuiksi.

Jumalan valtakuntaan kasteessa uudestisyntyneen pelastetun ihmisen usko on sanan lupauksiin turvautumisen lisäksi ”Jumalan Pojan uskoa” meissä ja meidän olemistamme ”Jumalan Pojan uskossa”: – – *minä elän, en enää minä, vaan Kristus elää minussa; ja minkä nyt elän lihassa, sen minä elän Jumalan Pojan uskossa, hänen, joka on rakastanut minua ja antanut itsensä minun edestäni* (Gl 2:20, KR-38).⁵ Näin ollen pelastetun ihmisen uskossa itse Jumalan Poika on syvimmiltään sekä uskon subjekti että objekti eli sekä se, joka uskoo että se, johon uskotaan.

Koko syntisen ihmisen pelastus on alusta loppuun asti kolmiyhteisen Jumalan työtä. Raamattu sanoo: ”*Se on Jumalan teko, että te uskotte häneen, jonka Jumala on lähettänyt*” (Jh 6:29, KR-38). Olemuksellisesti usko on yksi (Ef 4:5), vaikka käytännössä uskon syntyminen on prosessi, joka muodostuu Pyhän Hengen sanan kautta esittämästä kutsusta ja sen vastaanottamisesta ja kasteessa saatavasta uskonlahjasta,

Kaste ja usko kuuluvat yhteen; niitä ei saa erottaa toisistaan, sillä *joka uskoo ja kastetaan, se pelastuu* (Mk 16:16, KR-38). Uskon kaksi eri vaihetta, usko sanan synnyttämänä ennen kastetta ja usko kasteen lahjana kasteen jälkeen, täytyy kuitenkin pitää siinä mielessä erillään, että niitä ei saa sekoittaa keskenään eikä käyttää toistensa vastineina.

b. Entä lasten usko?

Markuksen tallentamassa Jeesuksen lähetyksessä olevat pelastuksen ehdot, *kaste ja usko*, ovat *samat kaikille, lapsille ja aikuisille*. Lasten usko ja Jumalan valtakuntaan pääseminen näkyy myös ns. lasten evankeliumissa: ”*Sallikaa lasten tulla minun tyköni, älkääkään estäkö heitä, sillä senkaltaisten on Jumalan valtakunta. Totisesti minä sanon teille: joka ei ota vastaan Jumalan valtakuntaa niin kuin lapsi, se ei pääse sinne sisälle.*” (Mk 10:14-15).

Markuksen tallentaman lasten evankeliumin eräänlaisessa rinnakkaiskohdassa Jeesus nimenomaan sanoo, että hänen luoksensa tuodut lapset uskoivat häneen: *Mutta joka viettelee yhden näistä pienistä, jotka uskovat minuun* – – (Mt 18:6, KR-38)

Eri evankeliumien Jeesuksen luokse tuoduista lapsista käyttämät sanat osoittavat, että heidän joukossaan oli eri-ikäisiä: Matteuksen käyttämä sana *mikros* (Mt 18:6) tarkoittaa 0–12-vuotiaita, Markuksen käyttämä sana *paidion* (Mk 10:13-16) samoin 0–12-vuotiaita, ja Luukkaan käyttämä sana *brefos* (Lk 18:15-17) tarkoittaa jopa sikiötä (Lk 1:41).

Toisin sanoen Jeesuksen luo tuoduissa ja tulleissa lapsissa, jotka siis tulivat Pyhästä Hengestä ja uskosta osallisiksi, oli kaikenikäisiä lapsia, mahdollisesti vielä äitinsä kohdussa olevista aina 12-vuotiaisiin saakka.

⁵ Kiviranta, Simo 2006, 13, 14.

Pienen lapsen uskon kieltäjät eivät ilmeisesti huomaa, että usko on aina seurausta Kristuksen läsnäolosta. Usko on Jumalan teko, ei koskaan ihmisen. Jeesus sanoo: ”*Se on Jumalan teko, että te uskotte häneen, jonka Jumala on lähettänyt* (Jh 6:29, KR-38). Kristuksen ja Pyhän Hengen mahdollisuudet eivät ole riippuvaisia siitä, missä tai millaisissa kuorissa hän asuu: asuuko hän pikkulapsessa, nuorena, aikuisessa tai dementoituneessa vanhuksessa.

Summa summarum: Pelastuksen lähteenä on Raamatun mukaan Jumalan armo, sen perustana on Kristuksen sovitus- ja lunastustyö (prepositio ”tähden”), sen välineenä on usko (prepositio ”kautta”) ja paikkana kaste (jota ilmentää usein *inessiivi* eli ”kasteessa”).

PÄÄTÖS

1. Vastauksen siihen, **olenko poika vai tyttö** / mies vai nainen löydän *luomisen teologiasta ja biologiasta, en siitä, miltä minusta kulloinkin tuntuu.*
2. Vastauksen siihen, **olenko pelastettu**, löydän siitä, *onko minut kastettu eli liitetty Kristukseen ja uskonko eli turvaanko pelastustani ajatellen Häneen, en siitä, miltä minusta tuntuu.*
3. Mutta entä Paavalin kehoitus: ”*Koetelkaa (peiradzoo) itseänne, oletteko uskossa; tutkikaa itseänne. Vai ettekö tunne itseänne, että Jeesus Kristus on teissä?* (2 Kr 13: 5). **Se on:** Tutkikaa sitä, minkä arvon te annatte sille, 1) mitä Jeesus teki elämässään ja kuollessaan Golgatan ristillä ja 2) liittäessään teidät Pyhässä Kasteessa tapettuun ja ylösnousseeseen Jeesukseen Kristukseen.
4. Raamattu sitoo ihmisen pelastumisen **aineellisuuteen**. Pelastussanoma ei ole vain aineeton, henkinen sanoma meidän hengellemme: Jumalan Poika tuli **aineellisessa muodossa** meidän keskellemme. – Myös pelastuksesta osalliseksi pääsemisen Jumala satoi **aineeseen, kasteveteen**. – Jumala herättää myös **meidän ruumiimme** viimeisenä päivänä iankaikkiseen elämään.
5. Ihmiseksi syntymisen ja Jumalan lapseksi (uudesti)syntymisensä lisäksi **uskova syntyy vielä toisenkin kerran uudesti.**

”*Jeesus sanoi heille: ’Totisesti minä sanon teille: siinä uudestisyntymisessä, jolloin Ihmisen Poika istuu kirkkautensa valtaistuimella, saatte tekin, jotka olette minua seuranneet, istua kahdellatoista valtaistuimella ja tuomita Israelin kahtatoista sukukuntaa’.*” (Mt 19:28).

Kuolemamme jälkeen uskovien henki odottaa Kristuksen luona ruumiin ylösnousemuksen päivää, jolloin henki palajaa kirkastettuun ruumiiseen, ja elää sen jälkeen iankaikkisuudessa Kolmiyhteisen Jumalan, hänen enkeliensä ja kaikkien pyhien kanssa ehjänä ja ruumiillisena kokonaisuutena (ruumis, sielu, henki) iankaikkisesta iankaikkiseen.

TT Matti Väisänen
piispa